

Hollós Dominika

A JOGON TÚLI ELEMELK ÉRVÉNYESÜLÉSE AZ ALAPJOGVÉDELEMBEN

Természettudományos érvek felhasználása az arányossági tesztben

I. BEVEZETÉS	2
II. A DOGMATIKAI PROBLÉMA FELVETÉSE	2
III. AZ ARÁNYOSSÁGI TESZT	5
Az arányossági teszt elemei	6
Az alkalmasság és a szükségesség	7
IV. JOGON TÚLI ELEMELK ÉRVÉNYESÜLÉSE AZ ARÁNYOSSÁGI TESZTBEN	10
Kötelező gyermekkori védőoltások	11
Az Alkotmánybíróság gyakorlata	11
Az Emberi Jogok Európai Bíróságának döntése	15
Egészségügyi dolgozók kötelező védőoltása	16
Az Alkotmánybíróság gyakorlata	17
Az Emberi Jogok Európai Bíróságának gyakorlata	19
Védettségi igazolvány	20
Az Alkotmánybíróság gyakorlata	20
Az Európai Unió Bíróságának döntése	23
Az Emberi Jogok Európai Bíróságának döntése	23
V. KONKLÚZIÓ	24
IRODALOMJEGYZÉK	26
Cikkek, monográfiák	26
Jogsabályok	26
Esetjog	26
Internetes hivatkozások	27

I. BEVEZETÉS

Lehet-e kötelezővé tenni a védőoltásokat, ha az sérti az egyén vallási meggyőződését? Kötelezhető-e valaki tudósziűrésre? Diszkriminatív-e a védettségi igazolvány? Hogyan korlátozható a művi meddővé tételhez való jog? A kérdésekre adott alkotmányjogi válaszok korántsem csak a jog területéről hozott érvekkel építkeznek, ugyanis ezek a kérdések – habár jelentős alapjogi vonatkozásuk van – elsősorban nem alapjogi természetűek.

Éppen emiatt a panaszokkal az alapjogvédő fórumokhoz forduló indítványozók egyre többször legfőképp természettudományos, jogon túli érvekkel fordulnak a testületekhez, melyekkel az alapjogvédő fórumoknak foglalkozni kell.¹ A pandémia felerősítette, hogy sokszor a jog önmagában nem elegendő társadalmi jelenségek kezelésére, az alapjogokat érintő viták sokszor ugyanis eredendően nem jogi természetűek.

Jelen dolgozatban példákat hozok arra, hogy az alapjogvédő fórumok az arányossági teszt során hogyan döntenek tudományos kérdésekben, melyek azonban előkérdésései annak, hogy a tényleges jogi kérdésben dönten tudjanak, és melyek által kirajzolódik, hogy az alapjogvédelem területére milyen hatással is vannak más tudományágak eredményei. Azt vizsgálom, hogyan jelennek meg a panaszokban hivatkozott, egyes alapjogi kérdések eldöntéséhez nélkülözhetetlen, jogon túli elemek az arányossági tesztben és milyen hatással vannak az alapjogok korlátozásának megítélésére.

A fenti kérdések nem csupán elméleti jelentőségűek. A koronavírus-világjárvány ideje alatt mindannyian a hétköznapijainkban tapasztaltuk a járvány megfékezése érdekében bevezetett, folyton változó korlátozásokat, melyek alkotmányos voltáról gyors döntéseket vártunk. Aktualitása miatt, dolgozatomban védőoltásokkal és a járvánnyal kapcsolatos példákon mutatom be a kérdéseimet, azt, hogy döntéseikben milyen formában vették figyelembe az alapjogvédő fórumok (első sorban az Emberi Jogok Európai Bírósága és a magyar Alkotmánybíróság) a jogon túli elemeket, ezek hogyan és milyen formában befolyásolták a testületek végső döntéseit.

A dolgozat három főbb részre tagolható. Az első részében azt a dogmatikai kérdést teszem fel, hogy milyen mértékben foglalkozhat a jog jogon kívüli elemekkel, más tudományok eredményeivel, a második részében az arányossági tesztet elemzem, a harmadik részében pedig az elméleti állítások illusztrálására példaként több, járvánnyal, kötelező védőoltásokkal kapcsolatos döntés példáján szemléltetem a dilemmákat.

II. A DOGMATIKAI PROBLÉMA FELVETÉSE

Az, hogy a jogtudomány foglalkozhat-e a jogon kívüli, jogon túli elemekkel, és hogyan reflektálhat más tudományágak eredményeire nem egy egyértelműen megválaszolható kérdés.

---

¹ Lásd SULYOK Katalin: *Scientific engagement of international courts and tribunals in environmental disputes*. Cambridge University Press, 2020, mely művében elsősorban a természetvédelmi és környezetszennyezéssel kapcsolatos, alapjogvédő fórumok előtt felhozott, tudományos érvekre alapozott panaszokat mutatja be.

A különféle jogtudományi iskolák képviselői más és más megközelítést alkalmaznak e tárgyban.

A jogelmélet, jogfilozófia alapművévé vált Hans Kelsen *Tiszta jogtan*² című írása, mely könyve (Kelsen életművével egyben) történelmi nagyságát nem győzik a jogtudósok hangsúlyozni. Valóban, Kelsen kétségtelenül iskolát teremtett tanaival.³ Világos, letisztult, teljességre törekvő jogelméletének elemzésével vagy kritikájával nem kísérek meg foglalkozni jelen dolgozat keretei között, azonban a *Tiszta jogtan* főbb gondolatának (a „*Hauptproblem*”-nek) ismertetését szükségszerűnek tartom annak illusztrálása érdekében, hogy nem minden jogtudós tartja a jogot feltétlenül interdiszciplináris tudománynak és fogadja el a más tudományok, különösképpen a természettudomány eredményeinek jogi érvelésben alkalmazhatóságát, mely dilemma jelen dolgozatom alapját képezi.

Kelsen művének alapgondolata, hogy a jogtudomány, a tiszta jogtan, mentes legyen minden politikai ideológiától, a természettudományok minden elemétől, a saját, egyedi karaktere váljon stabillá és ebből nyerje a legitimitását.⁴ Kelsen tehát nem a jog eredetével vagy fejlődésével foglalkozott, hanem úgy gondolta, hogy csak a tiszta jogtan eredményezhet objektív és pontos jogtudományt.⁵

Azt, hogy a kérdésben a mai napig milyen eltérő álláspontokat képviselnek a jogtudomány képviselői, jól illusztrálja jelen kutatás ideje alatt az Eötvös Loránd Tudományegyetem Állam- és Jogtudományi Kar Alkotmányjogi Tanszéke által szervezett, Tudományos Műhelyvita tapasztalatai.⁶ A Műhelyvitán Sulyok Katalin „*A természettudományos érvek legitim helye a bírói érvelésben*” című kéziratáról, és jelen dolgozat által vizsgált kérdésekhez hasonló témákról volt szó. A Műhelyvita főbb kérdését az képezte, hogy kell-e, szabad-e más tudományágak, szűkebb értelemben, a természettudományoknak szerepet adni a bírói döntésekben, használjon-e természettudományos érveket egy bíró, mikor eldönt egy jogvitát (elsősorban a környezetvédelemmel kapcsolatos ügyekre fókuszálva). Ahogy ez a Műhelyvitán is kirajzolódott, nagyon eltérő álláspontokon vannak a jogtudomány képviselői. Vannak, akik ösztönznék a bírókat a természettudományos érvek bátrabb alkalmazására és vannak, akik óva

---

² KELSEN, Hans: *Tiszta jogtan*, (fordította: Bíbó István), MTA Soksorozótó, Budapest, 1988

³ ROSS, Alf and OLSEN, Henrik Palmer: The 25th Anniversary of the Pure Theory of Law, *Oxford Journal of Legal Studies*, Summer 2011, Vol. 31, No. 2 (Summer 2011), 243-272. oldal, Oxford University Press

⁴ Cs. Kiss Lajos úgy foglalja össze Kelsen fő gondolatát, hogy „*a jogtudományt, hogy tulajdonképpen értelemben szellem(társadalom)tudomány lehessen, végérvényesen meg kell tisztítani egyfelől minden természettudományi elemtől, másfelől minden politikai ideológiától.*” Vö.: CS. KISS Lajos: Hans Kelsen jelentősége és a tiszta jogtudomány eszméje, in: *Világosság* 2005/10

⁵ ROSS, Alf and OLSEN, Henrik Palmer: The 25th Anniversary of the Pure Theory of Law, *Oxford Journal of Legal Studies*, Summer 2011, Vol. 31, No. 2 (Summer 2011), 245. oldal, Oxford University Press

⁶ A 2022. június 1-én szervezett Tudományos Műhelyvitáról bővebben lásd az Eötvös Loránd Tudományegyetem Állam- és Jogtudományi Kar Alkotmányjogi Tanszék weboldalát (<https://www.ajk.elte.hu/content/a-termeszettudomanyos-ervek-helye-a-biroi-ervelesben.e.1303>), utoljára letöltve: 2022. július 30.

intenek őket ettől. A téma aktualitását pedig az mutatta, hogy akár pro, akár contra, de minden résztvevő tudott a saját praxisából, saját tapasztalataiból életszerű példákat hozni.

A Műhelyvitán elhangzottak alapján kialakult álláspontom szerint a véleménykülönbségek a bírói aktivizmusról alkotott képünk eltéréseiből is eredhetnek. Például azok, akik a klímaváltozás és természeti, környezeti pusztulás ellen nem tartják elegendőnek a politikai szereplők tevékenységeit, örülnek, ha a bírók aktivistán, magukra vállalják, hogy a természettudományos érveknek jogi érvényt szerezzenek.

A természettudományok jogi érvelésben való alkalmazás problémájának egyik gyökere abból ered, hogy a természettudományok és alkotmányjog tudománya között alapvető különbség van. Tóth Gábor Túl a szövegen c. monográfiájában úgy fogalmaz, hogy míg „*a természettudomány felismerései nem változtatják meg a megfigyelt valóságot, addig az alkotmányról szóló elgondolások viszont befolyásolják a politikai történéseket. Az alkotmányos gyakorlatot vizsgálóinak állításai módosíthatják azt a folyamatot, amiről a megállapítások szólnak. Így a politika és jog tudósai hiába tesznek úgy, mintha kívülálló megfigyelők és elemzők volnának, óhatatlanul alakító részesei annak a jelenségnek, amit kutatnak.*” Ez az alapvető és lényeges különbség pedig megnehezíti a természettudományok alkotmányjogba ültetését. Nem beszélve arról a tényről – melyre az aktivizmus ellenzői is gyakran hivatkoznak –, hogy az alkotmányjogászok tipikusan nem értenek a természettudományokhoz. A kompetencia hiányát tipikusan a szakértői intézmény hivatott pótolni.

Álláspontom szerint a jogtudomány alapvetően interdiszciplináris tudomány, szükségszerűen kapcsolódik más tudományágakhoz és építkezik azok eredményeiből, a jogot nem lehet az azt körülvevő társadalmi jelenségektől függetlenül értelmezni, éppen emiatt pedig a jog foglalkozhat jogon túli elemekkel, és felhasználhatja más tudományágak eredményeit a jogalkalmazás során. A mai világban, ahol az információk és a tudás rendkívüli sebességgel terjed és növekszik, a jognak muszáj foglalkoznia más tudományágak (pl. orvostudomány, természettudomány, technológia, informatika stb.) eredményeivel annak érdekében, hogy esélye legyen betölteni rendeltetését és hatékony szabályozó eszközként funkcionálni.

Annak a kérdése, hogy a jog foglalkozhat-e jogon kívüli elemekkel, más jogtudományágak eredményeivel természetesen nem csak a természettudományokat érinti.⁷ A természettudományok esetében azonban szembetűnőbb, könnyebben illusztrálható a probléma, hiszen míg a társadalomtudományok, mint például a szociológia vagy kriminológia esetében vitatható lenne, hogy egy jogász mennyiben ért hozzá, addig a természettudományoknál, például az orvostudományoknál könnyebben belátható a kompetencia hiánya. Valamint a természettudományok és (alkotmány)jogtudomány alapvető ellentétes berendezkedéséből is adódik a konfliktus.

A koronavírus világjárvány rámutatott, hogy ahhoz, hogy számos alapjogkorlátozás esetében - például a maszkviselés, kijárási korlátozás, kötelező védőoltás vagy vallásszabadság járvány

---

⁷ Jelen dolgozat III. fejezetében hivatkozom is egy kutatást, mely a szociológia és kriminológia területéről vett jogon túli elemek fontosságát mutatja be az arányossági teszt alkalmazása során, az ún. alku-modell megkérdőjelezésekor.

alatti gyakorlásának kérdéseiben -, helyesen tudjunk dönteni és alkalmazni a szükségességi-arányossági tesztet, azaz, hogy el tudjuk dönteni többek között, hogy ezek az alapjogkorlátozó intézkedések alkalmasak és szükségesek-e, az orvostudomány (infektológia, virológia), matematika segítségére szorulunk, sőt csak ezeknek a tudományok eredményeire tudunk támaszkodni. Végső soron ez azt eredményezi, hogy adott esetben egy intézkedés, korlátozás alkotmányosságát csak más tudományágak segítségével tudjuk meghatározni. Ráadásul, az Alkotmánybíróság és az Európai Tanács főtárgya, Marija Pejčinović Burić is felhívta a figyelmet arra, hogy a szükségesség arányosság tesztnek a világjárvány ideje, a veszélyhelyzet ideje alatt is meg kell felelnie az alapjogkorlátozó intézkedéseknek.⁸

Éppen ez az éles ellentét és az aktualitás miatt jelen dolgozatban elsősorban azt mutatom be, hogy a védőoltásokkal és a járvánnyal kapcsolatos döntéseikben milyen formában vették figyelembe az alapjogvédő fórumok (kiemelten az Emberi Jogok Európai Bírósága és a magyar Alkotmánybíróság) a jogon túli elemeket, azaz az orvostudomány eredményeit, és ezek hogyan és milyen formában befolyásolták a végső döntést. Vizsgálom a kötelező (gyermekkorai és ágazati) védőoltásokkal kapcsolatos gyakorlatot, valamint a védettségi igazolvánnyal kapcsolatos döntéseket.

III. AZ ARÁNYOSSÁGI TESZT

Az arányossági teszt valamilyen formában történő alkalmazása széles körben elterjedt⁹, a közös európai alkotmányos örökség és a magyar alkotmányos gyakorlat részét is képezi,¹⁰ ezért alkalmas lehet arra, hogy összehasonlító kutatás alapjául szolgáljon, és ezen keresztül vizsgáljuk a jogon túli elemek érvényesülését a különböző alapjogvédő fórumok előtti jogvitákban.

A napjainkban világszerte alkalmazott arányosság koncepciója Németországból (a Német Szövetségi Alkotmánybíróságtól ered), a második világháború utáni emberi jogvédelem általánosan elfogadott viszonyítási alapjává vált. Ez Emberi Jogok Európai Bírósága is az arányossági teszt alapján értelmezi az Európai Emberi Jogi Egyezményben rögzített korlátozási

---

⁸ Secretary General writes to Viktor Orbán regarding COVID-19 state of emergency in Hungary, az Európai Tanács hivatalos weboldala, elérhető:

<https://www.coe.int/en/web/portal/-/secretary-general-writes-to-victor-orban-regarding-covid-19-state-of-emergency-in-hungary> utolsó letöltés: 2022. június 14.

⁹ Az Egyesült Államokban a “proportionality” (arányosság) tesztje helyett a “balancing” módszert használják a jogok konfliktusának vizsgálatakor, végső soron azonban a két módszer hasonló eredményekre vezet. Az Egyesült Államokban és Kanadában alkalmazott arányossági vizsgálatról széleskörű irodalom szól, emellett számos jogtudós érvel az arányossági teszt tudatos és elterjedtebb alkalmazása mellett. Jackson (2015) határozottan amellett áll ki, hogy ugyan véleménye szerint nem oldható meg minden alapjogi konfliktus az arányossági teszttel, mégis a külföldi - elsősorban európai, másodsorban kanadai - példák alapján, az egyesült államokbeli alkotmányjogi gyakorlat profitálhatna abból, ha az arányossági tesztet gyakrabban alkalmaznák a bírák. Vö.: JACKSON, Vicki C.: Constitutional Law in an Age of Proportionality, IN: *The Yale Law Journal*, (JUNE 2015), pp. 3094-3196

¹⁰ POZSÁR-SZENTMIKLÓSY Zoltán: Az arányossági teszt a jogalkalmazásban (*Alkotmánybírósági Szemle* 2016/2.).

klauzulákat. Az Egyezmény 8-11. cikkeiben ugyanis úgy fogalmaz, hogy a nevezett alapjogok gyakorlásába az állam akkor avatkozhat be, ha ezen beavatkozások „...*mások jogainak és szabadságainak védelme érdekében szükségesek*”. Az EJEB álláspontja szerint a jogkorlátozás (többnyire taxatív felsorolt) legitim céljának azonosítása, és a „*szükséges egy demokratikus társadalomban*” fordulat elemzése voltaképpen a korlátozás szükségességének és arányosságának vizsgálatát jelenti.¹¹

Magyarországon az Alaptörvény a korábbi alkotmánybírói gyakorlatot megerősítve emelte alkotmányos szintre a szükségességi-arányossági tesztet,¹² és kimondja, hogy „*alapvető jog más alapvető jog érvényesülése vagy valamely alkotmányos érték védelme érdekében, a feltétlenül szükséges mértékben, az elérni kívánt céllal arányosan, az alapvető jog lényeges tartalmának tiszteletben tartásával korlátozható.*”¹³

Az arányossági teszt elemei

Az arányossági teszt, melynek segítségével a jogalkalmazók az alapjog korlátozások alkotmányosságát hivatottak vizsgálni, klasszikusan négy elemből áll: a legitim cél, alkalmasság, szükségesség és a szűk értelemben vett arányosság vizsgálatából.¹⁴

Az arányossági teszt első lépése a legitim cél vizsgálata. Aharon Barak az arányossági tesztről szóló munkájában kiemeli, hogy a legalitás és a legitimitás nem azonos. Úgy fogalmaz, hogy a legitim cél követelményével azt fejezzük ki, hogy a demokráciákban alaptétel, hogy nem minden cél érdekében lehet korlátozni az alapjogokat, mivel azok magának a demokratikus berendezésnek alapértékeit jelentik.¹⁵ Ebben a lépésben azt vizsgáljuk, hogy van-e olyan alkotmányosan elfogadható cél, ami indokolhatja és igazolhatja az alapjog korlátozást. A legitim cél tipikusan két kategóriájú lehet: egy másik alapjog, illetve valamilyen közérdek. Az Alaptörvény szövege szerint Magyarországon más alapvető jog érvényesülése, vagy valamely

---

¹¹ Vö: SZÉKELY Iván, SOMODY Bernadette és SZABÓ Máté Dániel: Biztonság és magánélet - Az alkumodell megkérdőjelezése és meghaladása I.-II. rész in: *REPLIKA* (2017/3. szám) és *Információs Társadalom* 2017/1. szám.

¹² A 30/2012. (VI. 27.) AB határozat, Indokolás [17] bekezdése gyakorlatilag egyenlőséget tesz a hazai gyakorlatban az arányossági teszt alapjaként leggyakrabban felhívott 30/1992. (V. 26.) AB határozat (ezáltal a vonatkozó alkotmánybírói gyakorlat) és az Alaptörvény I. cikke között és kimondja, hogy „*Az Alaptörvény lényegében a 30/1992. (V. 26.) AB határozatban foglalt értelmezést követi, amikor akként rendelkezik, hogy alapvető jog más alapvető jog érvényesülése vagy valamely alkotmányos érték védelme érdekében, a feltétlenül szükséges mértékben, az elérni kívánt céllal arányosan korlátozható.*” Ezt erősíti meg a 3046/2013 (II. 28.) AB határozat is, melynek az Indokolás [38] bekezdése szerint az Alaptörvény I. cikk (3) bekezdés a korábbi alkotmányos gyakorlatot emelte alaptörvényi szintre.

¹³ Alaptörvény I. cikk (3) bekezdése.

¹⁴ Vö.: Aharon BARAK: Proportionality - Constitutional Rights and their Limitations (translated by Doron Kalir). *Cambridge University Press*. Barak az alábbi négy elemet azonosítja: proper purpose, rational connection, necessity, proportionality stricto sensu (balancing), mint az arányossági tesztekben valamilyen formában leggyakrabban előforduló elemeket.

¹⁵ Aharon BARAK: Proportionality - Constitutional Rights and their Limitations (translated by Doron Kalir). *Cambridge University Press*, 245. o.

alkotmányos érték védelme érdekében lehet alapjogot korlátozni, azaz ezek tekinthetők legitim célnak.¹⁶

Az arányossági teszt második lépcsőjeként az alkalmasság vizsgálatára kell, hogy sor kerüljön,¹⁷ azaz azt kell megnézni, hogy az alapjogkorlátozás eszköze alkalmas-e a legitim cél elérésére, van-e észszerű kapcsolat a korlátozás és az elérni kívánt cél között.

Ha van legitim cél, és a korlátozás módja alkalmas annak elérésére, akkor a teszt harmadik lépcsője, a korlátozás szükségességének vizsgálata következik, ami annak a követelménynek a betartására irányul, hogy a jogalkotónak a lehető legkevésbé korlátozó eszközt kell választania a legitim cél elérésére. A jogalkotónak az összes, az elérni kívánt célra alkalmas eszköz közül azt kell választania, ami lehető legkevésbé korlátoz alapjogot. A szükségesség azt a tényt jelenti, hogy nincs olyan elméleti alternatíva, ami alkalmas a legitim cél elérésére és kevésbé korlátoz alapjogot.

Az arányossági teszt utolsó lépcsője pedig a szűk értelemben vett arányosság vizsgálata, aminek keretében egy mérlegelésre kerül sor, hogy a konkrét esetben a legitim céllal elérni kívánt előny arányban áll-e az okozott alapjogi hátránnyal, korlátozással. Ez egy eredményorientált,¹⁸ konkrét vizsgálat, ami általában a legitim cél mellett a lehangsúlyosabb az arányossági teszt alkalmazásakor.

E négy elem közül az alkalmasság és a szükségesség vizsgálata és megállapítása esetében szükséges a jogon túli elemek bevonása. Ugyanis, „*míg a teszt keretében elvégzett alkalmassági és szükségességi vizsgálat a körülmények tekintetében arra a kérdésre vonatkozik, ami tényszerűen lehetséges, az arányosság vizsgálata a jogilag lehetséges helyzetek – mérlegelés keretében elvégzett – értékelését jelenti.*”¹⁹ Éppen ezért, jelen dolgozat keretei közt az arányossági teszt e két elemét, az alkalmasságot és a szükségességet emelem ki és részletezem.

Az alkalmasság és a szükségesség

Az alkalmasság vizsgálata azt jelenti, hogy van-e logikus kapcsolat a korlátozás és a legitim cél között, a korlátozó eszköz alkalmas-e a legitim cél elérésére. Az alkalmasság tehát egy ténykérdés. Ha az eszköz nem segíti a legitim célt, nincs arra hatással, vagy adott esetben éppen

---

¹⁶ Ahogy korábban is jeleztem, az Alkotmánybíróság gyakorlata nem tekinthető teljesen következetesnek, így a fentiekén túl az Alkotmánybíróság legitim célként határozta meg például a magzati életet mint értéket, a közélet tisztaságát és a köztisztviselői munka színvonalasságát is. Vö.: SOMODY - SZABÓ - VISSY - DOJCSÁK: Alapjogi tanok I., *HVG Orac Lap- és Könyvkiadó*, Budapest, 2018, 65. oldal.

¹⁷ Angolul általában *rational connection*, azaz észszerű kapcsolat néven szerepel ez az elem, ami véleményem szerint kifejezőbb.

¹⁸ Vö.: Aharon BARAK: *Proportionality - Constitutional Rights and their Limitations* (translated by Doron Kalir). *Cambridge University Press*, 245. o.

¹⁹ Így foglalja össze Robert Alexy véleményét Pozsár-Szentmiklósy Zoltán, lásd: POZSÁR-SZENTMIKLÓSY Zoltán: Az arányossági teszt a jogalkalmazásban (*Alkotmánybírósági Szemle* 2016/2.).

hogy hátráltatja annak elérését, akkor a korlátozás a teszt ezen részén megbukik. Az alkalmassági teszt egy tényvizsgálat, arra az empirikus kérdésre keresi a választ, hogy tényszerűen, fizikailag alkalmas-e a választott, alapjogot korlátozó eszköz arra, hogy elősegítse, elérje a legitim célt.²⁰ A kérdés megválaszolását sokszor azonban bizonytalanság övezi: valójában nem tudjuk biztosan, csak van egy előrejelzésünk arra vonatkozóan, hogy milyen hatással lesz az intézkedés. Az alkalmasság meghatározásához tényekre és adatokra van szükség, azonban általában mindkét oldal (pl. a korlátozást bevezető állam és az alkotmányjogi panaszt indítványozó) képes felhozni tudományos(nak tűnő) tényeket a saját álláspontjuk támogatására.²¹

Az alkalmasságot követő alteszt a szükségesség, melyről akkor beszélhetünk, ha nincsen olyan más módszer, eszköz, amivel a legitim célt elérhetnénk és nem, vagy kevésbé korlátozó alapjogot annak érdekében, hogy a túlzó korlátozást elkerüljük, azt, hogy a szabályozás nagyobb mértékben korlátozzon az alapjogon, mintsem az feltétlenül szükséges. Ezen a lépcsőn már feltételezzük, hogy a korlátozással elérni kívánt cél legitim és az eszközünk alkalmas annak elérésére, ezért nem a legitim cél elérésének a szükségességét, hanem a korlátozás szükségességét kell vizsgálni. A szükségesség követelménye nem azt jelenti, hogy a lehető legkevésbé korlátozó eszközt kell választani, hanem azok közül az eszközök közül, amik hasonló hatékonysággal és eredményességgel segítik a legitim célt, a lehető legkevésbé korlátozót kell alkalmazni. Ez azt is jelenti, hogy a lehetséges, alternatív megoldások keresése tekintetében a kormányok tipikusan nincsenek arra kötelezve, hogy a lehető legkevésbé korlátozó eszközt válasszák és a bíróságoknak sem kell felkutatni, hogy van-e ilyen elméleti alternatíva: a kézenfekvő, nyilvánvaló és ésszerű megoldási javaslatokat (melyeket például máshol már alkalmaznak) kell összevetni.²² Tehát két eleme van a szükségességi tesztnek: egyrészt vizsgálni kell, hogy van-e elméletben olyan eszköz, ami hasonlóképpen hatékonyan szolgálja a legitim célt, másrészt van-e elméletben olyan eszköz, ami kevésbé korlátozó alapjogot. Ezen kérdésekre adott válasz szintén ténykérdés.

A hazai gyakorlat azonban azt mutatja, hogy az arányossági teszt pontosan e két eleme, az alkalmasság és a szükségesség az, aminek a részletes vizsgálatát az Alkotmánybíróság nem következetesen végzi. Az Alaptörvény hatályba lépése előtt az alkotmánybírósági határozatokban alkalmasság vizsgálatára ritkán került sor explicit formában, illetve a

---

²⁰ Aharon BARAK: Proportionality - Constitutional Rights and their Limitations (translated by Doron Kalir). *Cambridge University Press*, 307. o.

²¹ Aharon Barak azon az állásponton van, hogy a jogalkalmazónak a jogalkotóra kell bíznia, hogy szakértőktől, megfelelő kutatások, hatásvizsgálatok által begyűjtse az összes releváns információt, és azokat mérlegelve döntést hozzon. Az Izraeli Legfelsőbb Bíróság korábbi elnöke szerint a bíróság nem tudja begyűjteni az összes tényt és előrejelzést, valamint ez elsősorban nem neki a feladata.

²² JACKSON, Vicki C.: Constitutional Law in an Age of Proportionality, *The Yale Law Journal*, (JUNE 2015), pp. 3094-3196

szükségesség vizsgálata sem volt következetes.²³ Az alapjogkorlátozás pedig ritkán bukik el az alkalmassági lépcsőn.²⁴

Székely és társai (2017) a biztonság és magánélet „*konfliktusáról*”²⁵ szóló tanulmányukban az alku-modellt vizsgálták, azt, ahogyan a biztonságra, mint általánosan hivatkozott közjó kategóriára való utaló hogyan validálja a magánszférát és kapcsolódó alapjogokat korlátozó intézkedéseket. Tanulmányukban arra világítanak rá, hogy sem a magánszféra (privacy), sem a biztonság fogalmai nem olyan egyszerűek²⁶, mint ahogy ezekben a diskurzusokban vagy érvelésekben sokszor szerepelnek, és a köztük lévő kapcsolat sem egyszerűsíthető le annyira, mint ahogy az alku-modell alkalmazásakor előszeretettel használják. A szerzők tanulmányukban arra kívánnak rámutatni, hogy a magánszférát korlátozó intézkedések, melyek a biztonság elérését, mint közjót jelölik meg legitim célként számos esetben nem felelnek meg ténylegesen az alkalmasság és a szükségesség követelményeinek. Különösen igaz ez az olyan intézkedésekre, amelyek a szubjektív biztonságérzetet és nem az objektív biztonságot hivatottak javítani („*biztonságszínház*” intézkedések).

A szerzők társadalomtudományos kutatások eredményeit bemutatva szemléltetik, hogy valójában az emberek gondolkozásában sem áll ellentétben a biztonság és a magánélet, hanem alapvetően egymástól független és egyformán fontos értéknek tekintik őket.²⁷

Tanulmányukban a szerzők az arányossági teszt vizsgálata során az alábbi megállapításokat teszik: a biztonság, mint közjó lehet legitim cél²⁸, a morális érvek, mérlegelési szempontok pedig – ahogy ezt fentebb kifejtettem – csak a teszt utolsó lépcsőfokán, a szűk értelemben vett arányosság vizsgálatakor merülhetnek fel. A második alteszt tekintetében, amikor azt kell vizsgálni, hogy a jogkorlátozás alkalmas-e a kitűzött cél elérésére, a szerzők szerint más

---

²³ POZSÁR-SZENTMIKLÓSY Zoltán: Az arányossági teszt a jogalkalmazásban (*Alkotmánybírósági Szemle* 2016/2.).

²⁴ SOMODY - SZABÓ - VISSY - DOJCSÁK: Alapjogi tanok I., *HVG Orac Lap- és Könyvkiadó*, Budapest, 2018, 66. oldal.

²⁵ A tanulmány pontosan ezt a konfliktust és az alku-modellt kérdőjelezi meg, de jelen tanulmányhoz kapcsolódó relevanciája szempontjából célszerűnek találtam így egyszerűsítve fogalmazni.

²⁶ A szerzők számos, nemzetközi forrást hivatkozva támasztják alá azt, hogy ezen fogalmak igazából nem írhatók le egy-egy mondatos definícióval, és hogy társadalomtudományok tömege foglalkozik a fogalmak alá tartozó jelenségek kategorizálásával és értelmezésével. Vö.: SZÉKELY Iván, SOMODY Bernadette és SZABÓ Máté Dániel: Biztonság és magánélet - Az alku-modell megkérdőjelezése és meghaladása I. rész in: *REPLIKA* (2017/3. szám), 14.-25. oldal

²⁷ SZÉKELY Iván, SOMODY Bernadette és SZABÓ Máté Dániel: Biztonság és magánélet - Az alku-modell megkérdőjelezése és meghaladása I. rész in: *REPLIKA* (2017/3. szám), 34. oldal

²⁸ Megjegyzendő, hogy az EJEE 8. cikk (2) bekezdése taxatív sorolja fel a következő célokat, mint a magán- és családi élet tiszteletben tartásához való jog gyakorlásának korlátozását megalapozó legitim célokat: a nemzetbiztonság, a közbiztonság vagy az ország gazdasági jóléte érdekében, zavargás vagy bűncselekmény megelőzése, a közegészség vagy az erkölcsök védelme, avagy mások jogainak és szabadságainak védelme. Tehát a biztonság általánosságban nem elegendő indok, a fenti felsorolás valamelyikébe kell tartoznia a védendő értéknek.

tudományágak – szociológia vagy kriminológia – eredményeinek bevonását igényli. Hivatkoznak több tanulmányt, mely szerint a több megfigyelő kamera használata nem javítja szükségszerűen a biztonságot. A szükségesség alteszt esetén hasonló megállapításokat tesznek a szerzők, hivatkoznak arra, hogy a biztonsági célok kevésbé beavatkozó technológiákkal (akár megfigyelés nélkül) is elérhetők.²⁹

Végül a Székely és társai arra is rávilágítanak az EJEK gyakorlatának részletes vizsgálatát követően, hogy a strasbourgi fórum határozataiban is – a magyar Alkotmánybírósághoz hasonlóan – összemosódnak az arányossági teszt altesztjei és emiatt a hangsúly a szűk értelemben vett arányossági tesztre, mérlegelésre kerül, holott azt meg kellene, hogy előzze (a legitim cél, valamint) az alkalmasság és szükségesség tényleges és alapos vizsgálata.³⁰ A szerzők mellett érvelnek, hogy az arányossági teszt első három altesztje ténykérdések vizsgálatát jelenti, és az altesztek módszeres elválasztása a kulcsa annak, hogy az egész arányossági teszt ne váljon morális mérlegeléssé és az alku-modell megkérdőjelezéséhez vezethessen.

Az látszik, hogy a legitim cél és a szűk értelemben vett arányosság vizsgálata mellett mind a magyar, mind a strasbourgi gyakorlatban e két elem háttérbe szorul, pedig az arányossági teszt lépcsői nem esetlegesek, a sorrendjük kötött. Tehát csak abban az esetben kellene eljutni a szűk értelemben vett arányosság vizsgálatáig, ha az alkalmasság és szükségesség vizsgálata megtörtént, és a korlátozás nem bukott el ezeken az alteszteken. Sok esetben leszögezhető, hogy ha az arányossági teszt vizsgálata során komolyan vennék e két lépcső (az alkalmasság és szükségesség) vizsgálatát, akkor el sem jutnánk a szűk értelemben vett arányosság vizsgálatáig. Érthető azonban, hogy a hangsúly nem ezeken van: a legitim céllal és a szűk értelemben vett arányossággal ellentétben az alkalmasság és szükségesség nem jog-, hanem ténykérdés, melynek megállapításához szükség van más tudományágak (természet- és társadalomtudományok) segítségére.³¹

IV. JOGON TÚLI ELEMELK ÉRVÉNYESÜLÉSE AZ ARÁNYOSSÁGI TESZTBEN

A fentiek alátámasztása érdekében az alábbiakban olyan bírósági határozatokat mutatok be, amikben az arányossági teszt alkalmazásra került, és a jogon túli elemek relevanciája vitathatatlan. Az aktualitás érdekében járvánnyal összefüggő példákat hozok: először a kötelező gyermekkori védőoltásokkal kapcsolatos hazai és európai döntéseket mutatom be, majd az egészségügyi dolgozók kötelező védőoltásával kapcsolatosakat, végül a védettség igazolvánnyal kapcsolatban álló magyar alkotmánybírósági döntést.

---

²⁹ SZÉKELY Iván, SOMODY Bernadette és SZABÓ Máté Dániel, „Biztonság és magánélet: az alku-modell megkérdőjelezése és meghaladása, II. rész: Jogi és döntéstámogatási megközelítések”, *Információs Társadalom*, XVII. évf. (2017) 1. szám, 7-23. old.

³⁰ Vö: SZÉKELY Iván, SOMODY Bernadette és SZABÓ Máté Dániel: Biztonság és magánélet - Az alku-modell megkérdőjelezése és meghaladása I.-II. rész in: *REPLIKA* (2017/3. szám) és *Információs Társadalom* 2017/1. szám.

³¹ SOMODY - SZABÓ - VISSY - DOJCSÁK: Alapjogi tanok I., *HVG Orac Lap- és Könyvkiadó*, Budapest, 2018, 67. oldal.

Kötelező gyermekkori védőoltások

Az Alkotmánybíróság gyakorlata

Az Alkotmánybíróság gyakorlatának vizsgálatát a gyermekek kötelező védőoltásáról szóló első határozat vizsgálatával kezdem.³²

A panasz alapjául szolgáló ügyben az indítványozó házaspárt a hatóság határozatban arra kötelezte, hogy pótolja gyermekeik elmaradt védőoltásait. Az indítványozók fellebbeztek, de a másodfokon eljáró hatóság az elsőfokú határozatot helybenhagyta. Az indítványozók a bírósághoz fordultak, és végül az Alkotmánybírósághoz került az ügyük.³³ Az indítványozók nem egyes védőoltásokat vagy konkrét életkori határokat kifogásoltak, hanem az oltási rendszert, ugyanis világnézeti, vallási meggyőződésük miatt szerették volna elkerülni gyermekeik beoltását.

Az indítványozók amellet, hogy külföldi hatósági gyakorlatra hivatkoztak, két másik mellékletet is csatoltak az alkotmányjogi panaszhoz: külföldi szakirodalmi példákat hoztak annak alátámasztása érdekében, hogy a védőoltások valós veszélyt jelentenek az egyén egészségére, bizonyos esetekben halált is okozhatnak, illetve, hogy a beoltott személyek is megbetegedhetnek az adott betegségben, valamint tünetmentesen átadhatják másoknak a kórokozót. Azaz, az indítványozók egyáltalán nem kizárólag (alap)jogi érvekre (vallás- és lelkiismereti szabadság, lelki egészséghez való jog) hivatkoztak, hanem természettudományos kutatások eredményeire.

Az indítvány beérkezését követően írásban fordult az Alkotmánybírósághoz az Állami Népegészségügyi és Tisztiorvosi Szolgálat Országos Tisztifőorvosi Hivatalának igazgatóhelyettese és arról tájékoztatta az Alkotmánybíróságot, hogy az indítványozók szakmailag megalapozatlan információkat terjesztenek a védőoltásokról, amelyek rendkívül fontosak egyes gyermekkori betegségek megelőzéséhez. Az igazgatóhelyettes – álláspontja alátámasztására – mellékelte az Infektológiai Szakmai Kollégium elnökének levelét. Tehát az illetékes hatóság nem jogi érvekre támaszkodva érvelt a hazai hatósági szabályozás jogszerű, és alkotmányos volta mellett, hanem természettudományos, orvosszakmai álláspontra hivatkozott.

Az Alkotmánybíróságnak - annak ellenére, hogy határozatában többször leszögezte, hogy a *„tudományos igazságok kérdésében állást foglalni csak maga a tudomány lehet kompetens”* - végső soron egy természettudományos vitát, annak a alapjogi vonatkozását kellett eldöntenie, és el is döntötte.

Az Alkotmánybíróság a következőkkel kezdte az érvelését: *„Az egészségügyben a védőoltás a fertőző betegségek megjelenése és a járványok elleni védekezés egyik módja. A védőoltás során elpusztított vagy legyengített kórokozóból, illetve a kórokozóknak az ellenanyag-képződést*

---

³² 39/2007. (VI. 20.) AB határozat.

³³ A panasz benyújtását követő törvénymódosítások miatt egy második indítványt is benyújtottak az indítványozók, de jelen dolgozatban ezt a részletes ismertetést mellőzöm.

kiváltó alkotóelemeiből készült oltóanyagot juttatnak az ember szervezetébe. A védőoltás közvetlen célja, hogy a szervezet ellenanyag-termeléssel reagáljon, és védetté váljon a kórokozókkal szemben. (...) a kötelező védőoltások közegészségügyi, járványügyi célból elvégzett invazív egészségügyi beavatkozásnak tekinthetők.” Nem nehéz belátni, hogy már ezen sorok sem - magából a szövegezésből is adódóan - tipikus jogi érvek.

Az Alkotmánybíróság megállapította, hogy a kötelező védőoltásokkal szemben az emberi méltósághoz való jog áll, amiből következik ugyanis az egészségügyi beavatkozásokba való beleegyezés és az ellátás visszautasításának joga is. A testület megerősítette azt a korábbi elvi tételt, hogy „*az egészségügyi ellátás során szükséges beavatkozásokba való beleegyezés, illetve annak visszautasítása a személyiségi jogok gyakorlásától elválaszthatatlan*”. és ismét deklarálta, hogy az Alkotmány széles körű védelemben részesíti a szabad, tájékozott és felelősségteljes döntésre képes ember jogát arra, hogy a saját teste és sorsa feletti rendelkezzen, és akár önmagának ártson.

Az Alkotmánybíróság határozatában részletesen levezeti az arányossági tesztet,³⁴ melyet a következőkben ismertetek, kiemelve az alkalmasság és szükségesség vizsgálata során felmerült – első sorban nem jogi természetű – érveket.³⁵

Az arányossági teszt első lépcsőjeként a legitim cél vizsgálata során a testület kimondta, hogy ez a legitim cél lehet mások alapvető jogainak védelme vagy az állam intézményes (objektív) alapjog-biztosítási kötelezettsége, valamint egyes alkotmányos közcélok érvényesítése. A legitim cél meglétét az Alkotmánybíróság megállapította és kifejtette, hogy a panasz tárgyát képező, életkorhoz kötött védőoltások esetében a gyermek jogainak védelme és a járványügyi közérdek nem különíthető el teljesen, mivel az oltások jelentős részben a közösségben élő gyermekek egészségének védelmét szolgálják, és ezek legitim célnak minősülnek.

Ezek után, követve a teszt lépcsőit, az Alkotmánybíróság megvizsgálta, hogy az alkotmányosan elfogadható jogalkotói cél elérésére alkalmas és ahhoz szükséges beavatkozásnak minősülnek-e a megtámadott jogszabályi rendelkezések, konkrétan az intézményesített, gyermekkorúak számára kötelező védőoltások.

Az Alkotmánybíróság hangsúlyozta, hogy nem kompetens a tudományos vita eldöntésében és nem az alkotmánybírósági eljárás a tudományos igazságok és a versengő tudományos nézetek közötti választás döntő fóruma,³⁶ ám hozzátette, hogy „*ugyanakkor a természettudományos*

---

³⁴ Az Alkotmánybíróság leszögezi, hogy állandó gyakorlata szerint az alapjogot korlátozó szabályozás akkor alkotmányos, ha alkalmas valamely legitim jogalkotói cél elérésére, továbbá megfelel a szükségesség és arányosság követelményeinek. Az “állandó gyakorlat” megítélését vö. Pózsár-Szentmiklósy Zoltán: Az arányossági teszt a jogalkalmazásban (*Alkotmánybírósági Szemle 2016/2.*).

³⁵ Az Alkotmánybíróság 39/2007. (VI. 20.) számú határozata kézenfekvő példa az arányossági teszt alkalmazásának ismertetésére, a teszt oktatására is rendszeresen használt eset. Vö. SOMODY - SZABÓ - VISSY - DOJCSÁK: Alapjogi tanok I., *HVG Orac Lap- és Könyvkiadó*, Budapest, 2018.

³⁶ Az Alkotmánybíróság, Aharon Barak fentebb hivatkozott véleményéhez hasonlóan a törvényalkotó hatáskörébe tartozónak ítélte a tudományos vélemények összegyűjtését és

ismeretekkel összefüggő alkotmányossági problémák megoldásához a szaktudományos álláspontoknál szélesebb vizsgálódás lehet szükséges.” Az alkalmasság és szükségesség vizsgálata során végül az Alkotmánybíróság gyakorlatilag kizárólag - alapjogi kontextusba helyezett - természettudományos érveket vizsgált.

Az indítványozók érveléséből azt emelte ki, hogy a szülők természettudományos álláspontokra hivatkozva állítják, hogy a gyermekeknek adott védőoltások nem védik hatékonyan az egyént és a társadalmat, illetve veszélyesek a beoltott személy egészségére, akár halált is okozhatnak. Ezután azonban az Alkotmánybíróság az Egészségügyi Világszervezet céljait, tudományos álláspontját és globális egészségügyi céljait (pl. a lakosság 95 százalékának globális immunizációja) ismerteti. Ennek tekintetében kijelenti, hogy *„mindezeket figyelembe véve az alkotmánybírósági eljárás során nem kérdőjelezhető meg, hogy a védőoltások (köztük az életkorhoz kötött védőoltások) az emberi szervezet fertőző betegségekkel szembeni ellenálló képességének fokozását és a fertőző megbetegedések elterjedésének megelőzését szolgálják. Tehát egyfelől az egyént (a gyermeket) védik a fertőzéstől, másfelől az egész társadalmat a járványok megjelenésétől.”* Azaz lényegében az Alkotmánybíróság kiválasztotta, hogy melyik tudományos álláspontot tekinti főáramúnak és fogadja el megkérdőjelezés nélkül – annak ellenére vagy éppen annak okán, hogy magát nem tekinti kompetensnek a tudományos vita eldöntésében. A kötelező védőoltások alkalmasságát tehát emiatt fogadta el a testület, a korlátozás így a legitim célt követő másodszor is sikeresen megállt a kiválasztott főáramú tudomány álláspontja miatt.

Az arányossági teszt harmadik elemeként, a szükségesség vizsgálata során – azaz, hogy van-e hasonlóan hatékony, ám de kevésbé korlátozó eszköz a legitim cél elérésére – az Alkotmánybíróság szintén az Egészségügyi Világszervezet – mint a főáramú tudomány – ajánlásaihoz fordult és megállapította, hogy azokból nem következik, hogy bírósági úton kikényszeríthető, kötelező védőoltási rendszert indokolt intézményesíteni. Az indítványozók által mellékelt dokumentumok *tényszerűen* igazolják, hogy több demokratikus állam nem a védőoltások kötelezővé tételével igyekszik elérni a társadalom minél nagyobb részének immunizálását. Ennek ellenére a testület szükségesnek találta a védőoltások kötelezővé tételét *„természettudományos előfelvetésekre tekintettel”*. Összefoglalva, az Alkotmánybíróság az általa kiválasztott, főáramú tudomány megállapításait értékelve és mérlegelve jutott a kötelező védőoltások szükségességének megállapítására.

Az alkotmánybírósági határozatban alkotmányjogi érvek újra csak az arányossági teszt negyedik lépcsőjénél, a szűk értelemben vett arányossági vizsgálatnál merültek fel. Az Alkotmánybíróság elismerte, hogy *„alkotmányos demokráciákban vissza-visszatérő kérdés, hogy az állampolgárok mentesülhetnek-e lelkiismereti, illetve vallási nézeteikre hivatkozva olyan törvények alól, amelyek általános kötelezettségeket fogalmazzak meg.”* Az arányosság vizsgálatánál a testület a konkuráló alapjogokat, a vallásszabadságot és a közegészségügyi célokat tette mérlegre, az alábbi szempontok figyelembe vételével. A testület különös

---

mérlegelését. *“Demokratikus társadalomban elsősorban a megfelelően szabályozott, ésszerű és nyilvános jogalkotási eljárások során kell figyelembe venni a tudomány megállapításait és a tudomány képviselőinek javaslatait.”* - olvashatjuk a határozatban.

jelentőséget tulajdonított annak, hogy a határozat alapjául szolgáló ügyben nem az volt a kérdés, hogy döntésképes felnőttek visszautasíthatják-e a saját és mások egészségét védő oltásokat, hanem az, hogy megtehetik-e ezt gyermekeik nevében, mivel az államnak akár a szülőkkel szemben is kötelessége védelmezni a gyermek érdekeit. Fontos szempontként emelte ki az Alkotmánybíróság, hogy a szabályozás megfelel az állam semlegességét előíró követelményeknek és nem egy hittételt részesítenek előnyben egy másik hittétellel szemben, hanem természettudományos alapokon álló indokok alapján mindenkire egyformán kötelező szabályokat tartalmaznak. Továbbá figyelembe vette a testület, hogy a lelkiismereti alapon védőoltásokat elutasítók általában nem általánosságban a védőoltásokat, hanem bizonyos összetevőket utasítanak el (melyekre alternatívákat lehet találni). Ezen szempontok mérlegelését követően az Alkotmánybíróság arra jutott, hogy nem alkotmányellenes az a gyakorlat, hogy a szülők a szülők lelkiismereti, illetve világnézeti okból nem tagadhatták meg gyermekeik védőoltását.

Az Alkotmánybíróság végső soron tehát annak ellenére, hogy tartózkodni kívánt a tudományos vita eldöntésétől és a tudomány autonómiájába avatkozástól, mégis szinte kizárólag természettudományos tények segítségével tudta alkalmazni az arányossági tesztet. Ez különösen igaz az alkalmasság és szükségesség altesztekre adott válaszok – ténykérdések – vizsgálatára.

Még Kovács Péter alkotmánybíró különvéleményében is természettudományos érvelést olvashatunk, holott az alkotmánybíró külön inti a testületet, hogy a jog maradjon visszafogott az orvostudományi kérdések eljogiasításában.

Az Alkotmánybíróság a gyakorlata során később is vizsgálta a kötelező gyermekkori védőoltásokat. Egy 2019-es határozatában³⁷ a taláros testületnek abban a kérdésben kellett döntést hoznia, hogy összhangban áll-e az Alaptörvénnyel egy gyermek családból kiemelése és ideiglenes elhelyezése arra való hivatkozással, hogy a szülők nem adták be a gyermeknek a kötelező gyermekkori védőoltásokat.

A döntés sokkal jogiasabb érveléssel bír, a védőoltások természettudományos elemzésében (azok alkalmassága és szükségessé tekintetében³⁸) már épít az előzőekben bemutatott döntésre, és megállapítja, hogy a „*tudományos előfeltevésekre tekintettel a védőoltások alkalmas és szükséges eszközök*” a gyermekek alapjogainak és a társadalom járványokkal szembeni védekezésének biztosítására. Az Alkotmánybíróságnak az állami beavatkozás (gyermek családból való kiemelésének) szükségességéről és arányosságáról kellett állást foglalnia. Az Alkotmánybíróság nem elemezte lépésről-lépésre az arányossági teszt lépcsőit, a szükségesség tekintetében megállapította, hogy a szakjogági szabályok alapján, és mivel az eljáró közigazgatási hatóságok és bíróságok egybehangzóan megállapították a gyermek veszélyeztetettségét, az indítványozók neveléshez való jogának korlátozása a gyermek védelemhez és gondoskodáshoz való jogának érvényesülése érdekében szükséges volt. A döntésben a hangsúlyt – a korábban vázolt tendenciába illeszkedve – egyértelműen a szülők

---

³⁷ 3080/2019. (IV. 17.) AB határozat.

³⁸ 3080/2019. (IV. 17.) AB határozat, Indokolás [41] bekezdés.

értelemben vett arányosság vizsgálatára, a morális érvek jogi értékelésére helyezte a testület. Ennek a mérlegelésnek keretében az alkotmánybírói testület arra jutott, hogy a gyermek legjobb érdekeire tekintettel, arányos módon történt az indítványozók alapjogainak korlátozása.³⁹

Az Emberi Jogok Európai Bíróságának döntése⁴⁰

A vizsgált alkotmánybírói határozatokhoz hasonló ügyben döntött a strasbourgi Emberi Jogi Bíróság, amikor is hat cseh állampolgár fordult az alapjogvédő fórumhoz arra hivatkozva, hogy sérti a magánélethez való jogukat az életkorhoz kötött kötelező védőoltások gyakorlata.

Az EJEB megállapította, hogy a legitim célja a kötelező védőoltások bevezetésének vitathatatlan: az egyén egészségének és a közösségnek járványokkal szembeni védelme legitim cél.

Az alkalmasság tekintetében a Bíróság leszögezte, hogy általánosan elfogadott a tudományos körökben, hogy a védőoltások alkalmasak a betegségek megelőzésére, ennél fogva hatékony eszközök a közegészségügyi célok elérésére. A Bíróság a szükségesség vizsgálata tekintetében hivatkozik arra, hogy a tagállamok mind törekednek minél magasabb szintű immunizáció elérésére, és általánosan elfogadott, hogy életbevágóan fontos a járványok megelőzése érdekében, hogy minél többen részesüljenek oltásokból.⁴¹ A Bíróság megvizsgálta a vakcina biztonságosságára vonatkozó természettudományos érveket és arra jutott, hogy habár kivételes esetekben súlyos következményei lehetnek az oltásoknak, a tudományos álláspont szerint ezek ritkák és megfelelő előzetes vizsgálatokkal és körültekintéssel megelőzhetők.

Az EJEB döntésében, habár az arányossági teszt klasszikus elemei nem különülnek el, javarészt tudományos álláspontokra alapozott érvelést olvashatunk, ami alátámasztja, hogy a védőoltások alkalmasak és szükségesek egy járvány megakadályozás és legyőzése érdekében.⁴²

---

³⁹ 3080/2019. (IV. 17.) AB határozat, Indokolás [73] bekezdés.

⁴⁰ Vavříčka and Others v. the Czech Republic [GC] nos. 47621/13 *et. al.*, 2021. április 8.

⁴¹ Indokolás [300] bekezdés.

⁴² Nem elfelejtendő körülmény, hogy a döntés a koronavírus járvány közben született.

Egészségügyi dolgozók kötelező védőoltása

A Covid-19 világjárvány idején számos országban napirendre került az egészségügyi dolgozók kötelező⁴³ oltásának bevezetése. Többek között Ausztráliában⁴⁴, a Fidzsi-szigeteken⁴⁵, Görögországban, Indonéziában, Ecuadorban⁴⁶, Olaszországban, Kazahsztánban, Oroszországban, Saudi Arábiában, Sri Lankán, Türkmenisztánban, az Egyesült Királyságban⁴⁷, Franciaországban, Kanadában⁴⁸, az Egyesült Államokban⁴⁹ is kötelezték, hogy bizonyos szektorokban dolgozók (elsődlegesen azok, akik sok emberrel érintkeznek vagy a járvány megelőzése szempontjából kritikus ágazatban dolgoznak, így az egészségügyben, katasztrófavédelmi szerveknél, közszférában, vendéglátásban foglalkoztatottak) vegyék fel a koronavírus elleni védőoltást az állásuk megtartása érdekében. A kormányzati rendelkezésekkel szemben tömegek fordultak alapjogvédő fórumokhoz, akik sürgősen, aránytalannak, alkotmányellenesnek, diszkriminatívnak érezték, hogy kötelezik őket az oltások felvételére. Az alábbiakban a magyar Alkotmánybíróság és az EJEB vonatkozó döntéseit mutatom be.

---

⁴³ Ahogy azt a későbbiekben is kifejtem, illetve a gyermekkori kötelező védőoltásokkal kapcsolatos ügyekben is előjött, meg kell különböztetnünk a “ténylegesen” kötelező védőoltásokat attól, amikor erős nyomásgyakorlással és szankciók kilátásba helyezésével próbálják a kormányok rávenni az egyéneket, hogy oltsák be magukat. A koronavírus járvány ideje alatt az oltást megtagadó egyéneknek nem kellett a félelemmel számolniuk, hogy állami karhatalommal kényszerítve, akaratuk ellenére beoltják őket, azonban a munkájuk - megélhetésük - elvesztését helyezték kilátásba az egyes országok az intézkedésekkel érintett szektorokban. Az egyszerűség kedvéért, és, mivel a hétköznapi nyelvben is ez a fordulat terjedt el, a “kötelező” védőoltásokról fogok beszélni e fejezetben is.

⁴⁴ Az egészségügyi szektorban való dolgozáshoz szükséges védőoltásról lásd az ausztrál kormány Egészségügyi Minisztériumának hivatalos weboldalát: <https://www.health.gov.au/initiatives-and-programs/covid-19-vaccines/is-it-true/is-it-true-are-covid-19-vaccines-mandatory-in-australia>

⁴⁵ A Fidzsi-szigeteki kötelező védőoltással kapcsolatos gyakorlatról és annak alkotmányosságáról lásd az Amnesty International összefoglalóját: <https://www.amnesty.org/en/wp-content/uploads/2021/09/ASA1846622021ENGLISH.pdf>

⁴⁶ Constantin GROLL, Philipp JAHN, Arne SCHILDBERG: Ecuador, Greece, and Tajikistan have imposed vaccine mandates, *International Politics and Society*, elérhető: <https://www.ips-journal.eu/topics/democracy-and-society/are-vaccine-mandates-the-solution-to-end-the-pandemic-5758/>

⁴⁷ A kötelező védőoltás bevezetéséről majd visszavonásáról lásd az Egyesült Királyság kormányának hivatalos weboldalát: <https://www.gov.uk/government/publications/vaccination-of-people-working-or-deployed-in-care-homes-operational-guidance/coronavirus-covid-19-vaccination-of-people-working-or-deployed-in-care-homes-operational-guidance>

⁴⁸ A közszférában, szövetségi kormány által üzemeltetett intézményekben dolgozókra vonatkozó kötelező oltásáról lásd a kanadai miniszterelnök hivatalos weboldalát: <https://pm.gc.ca/en/news/news-releases/2021/10/06/prime-minister-announces-mandatory-vaccination-federal-workforce-and>

⁴⁹ Az egyes szektorokban dolgozók kötelező oltásáról lásd New York város hivatalos weboldalát: <https://www1.nyc.gov/office-of-the-mayor/news/807-21/mayor-de-blasio-vaccine-mandate-private-sector-workers-major-expansions-to>

Az Alkotmánybíróság gyakorlata

A kormány rendeletben kötelezte a betegekkel érintkező egészségügyi dolgozókat, hogy az állampolgárok egészségének és életének megóvása érdekében egydózisú oltóanyag esetén a védőoltást, kétdózisú oltóanyag esetén a védőoltás első dózisát egy kijelölt dátumig (2021. szeptember 15.-ig) vegyék fel, kétdózisú oltóanyag esetén a védőoltás második dózisával az oltóorvos által meghatározott időpontban oltakozzanak. Egy másik, később hatályba lépő kormányrendelet pedig előírta a harmadik oltás felvételének kötelezettségét is. Az oltás fel nem vétele az érintett egészségügyi dolgozók számára a foglalkoztatotti jogviszony azonnali hatályú megszüntetését eredményezte, felmentési, felmondási idő, valamint végkielégítés nélkül. A szabályozás alól akkor lehetett mentesülni, ha az egészségügyi dolgozó ovosi szakvéleményt tudott felmutatni arról, hogy egészségügyi szempontból ellenjavalt esetében az oltás felvétele.⁵⁰

Az ügy jelentőségét az is mutatja, hogy a jogszabály ellen közel háromszáz alkotmányjogi panaszt nyújtottak be az Alkotmánybírósághoz.⁵¹ A panaszokat az Alkotmánybíróság összevontan tárgyalta⁵², az ügyhöz a Társaság A Szabadságjogért (TASZ) alapjogvédő civil szervezet⁵³, az igazságügyi miniszter és az Emberi Erőforrások Minisztériumának egészségügyért felelős államtitkára is amicus curiae beadványokat nyújtott be.

Ahogy azt e dolgozat korábbi fejezeteiben is kifejtettem, a természettudományos érvek alkalmazásának igénye már a bírósági beadványokból látszik. Jelen ügyben is, az alkotmányjogi panaszokban az indítványozók alapjogi sérelmeik alátámasztása érdekében - egyebek mellett - természettudományos, orvostudományi érveket hivatkoztak. Több indítványozó arra hivatkozott, hogy a gyorsított, ún. feltételes forgalomba-hozatali engedélyezési eljárásban kifejlesztett oltóanyagok közép- és hosszú távú mellékhatásai ismeretlenek, azaz azok felvétele a rendes eljárásban kifejlesztett vakcinákhoz képest fokozott kockázatot és kevesebb biztonságot jelent. csupán ideiglenes, feltételekhez kötött engedéllyel rendelkezik, a szokásos tesztelési eljárásokon nem esett át, alkalmazása kísérleti szakaszban van. Ebből következik, hogy az oltóanyag mellékhatásai teljeskörűen nem ismertek, ezért az

---

⁵⁰ A konkrét szabályozásról lásd a veszélyhelyzet kihirdetéséről és a veszélyhelyzeti intézkedések hatálybalépéséről szóló 27/2021. (I. 29.) Korm. rendeletet, valamint a koronavírus elleni védőoltás kötelező igénybevételéről szóló 449/2021. (VII. 29.) Korm. rendeletet.

⁵¹ Az Alkotmánybíróság hivatalos weboldala (letöltés: <https://www.alkotmanybirosag.hu/kozlemeny/nem-alaptorveny-ellenes-az-egeszsegugyben-dolgozok-vedooltasra-kotelezese>), utoljára letöltve: 2022. augusztus 21.

⁵² Az Alkotmánybíróság 3537/2021. (XII. 22.) AB határozata.

⁵³ A TASZ is azon az állásponton volt, hogy ugyan *“a körülményeken múlik, de nem feltétlenül sérti az egészségügyi dolgozók jogait az, ha csak védőoltással tarthatják meg az állásukat.”* Az érdekvédelmi szervezet azt a rendelkezést kifogásolta és tartotta alaptörvény-ellenesnek, hogy az oltás felvételének megtagadása miatt állásukat elvesztő egészségügyi dolgozók nem részesülhetnek végkielégítésben. Vö.: a TASZ amicus curiae beadványával és weboldalukon kiadott közleményükkel: <https://tasz.hu/cikkek/jogszeru-e-az-oltatlan-egeszsegugyi-dolgozok-elbocsatasa>

oltás az azt felvevők életét, egészségét veszélyeztetheti, arra pedig senkit nem lehet kötelezni, hogy emberkísérletben vegyen részt.

Emellett volt olyan indítványozó, aki viszont kifejezetten nem vitatta, hogy „a rendelkezésre álló oltások hatásosak és a gyártók által jelenleg ismert és publikált mellékhatásaik a pandémia következményeinek tükrében elhanyagolhatóak”.⁵⁴ A fertőzöttségi mutatók, azok dinamikája alapján egyes indítványozók úgy vélték, hogy a beavatkozás nem felel meg a szükségesség és arányosság követelményeinek, valamint, hogy diszkriminatív, mert különbséget tesz az oltott és a fertőzésen átesett, ezért orvosilag igazoltan “védett” egyének közt.

Az Alkotmánybíróság, a befogadhatóság vizsgálatát követően az arányossági teszt lépcsőit vette sorban. Megállapította, hogy a vizsgált jogszabályi rendelkezés alapjogkorlátozást tartalmaz és az indítványozók önrendelkezési jogába történt jogalkotói beavatkozás.

A legitim cél alteszt vizsgálatát során az Alkotmánybíróság - hivatkozva korábbi gyakorlatára⁵⁵ - az egészségügyi dolgozók kötelező védőoltásának elrendelésének legitim céljaként ismerte el az Alaptörvény által garantált élethez és egészséghez való jog, valamint egészséghez való jog intézményvédelmi oldalának érvényesítését, a koronavírus-járvány egészségügyi, társadalmi, gazdasági hatásainak csökkentését, kiemelten az egészségügyi ellátórendszer folyamatos működését és a betegellátás biztonságát.⁵⁶

Az alkotmánybírói testület az alkalmasság vizsgálatát kihagyta, a legitim cél után közvetlenül a szükségesség altesztre tért át. E körben az Alkotmánybíróság azt vizsgálta, hogy az egészségügyi dolgozók védőoltás felvételére való kötelezése és elmulasztása esetére hátrányos jogkövetkezmény kilátásba helyezése nélkül az egészségügyi dolgozók, az egészségügyi szolgáltatásokat igénybe vevők, valamint az egészségügyi ellátásra szorulókkal fertőzéssel szembeni védelme reálisan elérhető-e, tehát a korlátozás feltétlenül, elkerülhetetlenül szükséges-e. Az Alkotmánybíróság az Egészségügyi Világszervezet ajánlásaira és “nyilvánosan elérhető adatokra” hivatkozva megállapítja, hogy az oltás alkalmas arra, hogy a járványt megfékezze, annak negatív társadalmi és gazdasági hatásait mérsékelje, és, hogy az oltás felvétele után kisebb a valószínűsége a megfertőződésnek, s ennek bekövetkezése esetében is jellemzően enyhébb lefolyású a betegség.⁵⁷ Az Alkotmánybíróság ismételt előadja, hogy a tudományos kérdésekben való állásfoglalás nem tartozik a hatáskörébe, és a meghatározó tudományos világgépre hivatkozva kijelenti, hogy “E mellett rögzíti, hogy a járvány leküzdésének a leghatékonyabb, más alternatívával nem rendelkező módja az oltás felvétele, a társadalom minél szélesebb átoltottsága. Ez bizonyos ágazatokban, területeken, emberek egy csoportja körében kiemelt fontosságú. Nyilvánvalóan ilyen terület az egészségügy, amit még inkább indokol a járvány miatt elrendelt veszélyhelyzet. Az indítványozók sem hivatkoztak a

---

⁵⁴ 3537/2021. (XII. 22.) AB határozat, Indokolás [10]

⁵⁵ 23/2021. (VII. 13.) AB határozat, 3080/2019. (IV. 17.) AB határozat, 19/2019. (VI. 18.) AB határozat, 27/2021. (XI. 5.) AB határozat

⁵⁶ 3537/2021. (XII. 22.) AB határozat, Indokolás [51]

⁵⁷ Az Alkotmánybíróság ezen megállapításait akár tekinthetjük az “alkalmasság” alteszt tömör és lényegre törő alkalmazásának, annak ellenére, hogy kifejezetten a szükségesség alteszt alkalmazása keretében tette őket a testület.

járvány leküzdésének más olyan formájának létezésére, amely az oltási programhoz mérhető hatékonysággal bírna és a betegekkel való személyes kapcsolatot igénylő egészségügyi tevékenységek körében alkalmazható lenne (vö. az érintett foglalkoztatottak izolációja). E tekintetben utal az Alkotmánybíróság arra is, hogy a járvány azon szakaszában, amikor a védőoltások korlátozottan voltak elérhetők, elsőként az egészségügyi dolgozók számára volt lehetőség azok felvételére. Az egészségügyi dolgozók privilegizálásának oka akkor is az egészségügyi ellátórendszer működőképességének fenntartása volt.”⁵⁸ Az Alkotmánybíróság megítélése szerint a folyamatos egészségügyi ellátás biztosítása a járványhelyzet leküzdésében a legkritikusabb ágazattá teszi az egészségügyi szektort, ez pedig megalapozza, hogy a korlátozást szükségesnek találja.

Végül, az Alkotmánybíróság a szűk értelemben vett arányosság vizsgálata során a korlátozást, a szankciókat, mint nyomásgyakorlást, valamint az elérni kívánt célt mérlegelte. Egyrésztől megállapította, hogy valójában, a rájuk nehezedő nyomás ellenére, van az egészségügyi dolgozóknak választási lehetőségük az oltás felvételével kapcsolatban, és nem kell számolniuk azzal, hogy a védőoltás felvételének elmulasztása esetén annak beadását – akár az állami erőszakmonopólium felhasználását is felölelő eszközökkel – végrehajtsák. Az Alkotmánybíróság hivatkozik arra, hogy a szabályozás egy súlyos világjárvány idején történik (a veszély nem absztrakt), annak legküzdésében kulcsszerepet játszó ágazat azon tagjaira vonatkozik, akik a betegekkel érintkeznek, akik nélkül a betegellátás összeomlana. Ezzel szemben, a hátrányokat leginkább “munkajogi jellegűnek” ítélte a testület, e körben pedig az egészségügyi dolgozók alkalmasságára vonatkozó ágazati szabályokat vizsgálta. Az Alkotmánybíróság értékelte, hogy a szankciók és a korlátozás csak a veszélyhelyzet idejére vonatkozik. ezen szempontok figyelembe vételével a testület arra jutott, hogy megfelel a szűk értelemben vett arányosság követelményeinek a korlátozás, az elérni kívánt cél fontossága és az ennek érdekében okozott alapjogsérelem súlya megfelelő arányban állnak egymással.

Az Emberi Jogok Európai Bíróságának gyakorlata

A koronavírus világjárvány alatt azonban nemcsak hazánkban, hanem számos Európai országban kötelezővé tették a vírus elleni oltást egyes szektorokban. Tűzoltók, egészségügyi foglalkoztatottak, közszférában dolgozók sokaságának kellett választani: beoltatják magukat vagy elveszítik az állásukat. Nem csoda, hogy az EJEB-hez is rengeteg beadvány érkezett az alapjogaikat sérelmező indítványozóktól e tárgykörben. A testületnek, a panaszok alapján 2021 októberében hozott két nagy jelentőségű döntését ismertetem.

Az első döntés alapjául szolgáló ügy⁵⁹ előzménye a következő volt: 2021. júliusában Franciaország jogszabályban kötelezővé tette a Covid-19 elleni védőoltást az arra jogosult sürgősségi dolgozók számára. A szabályozás értelmében, 2021 novembertől az érintett munkavállalókat - fizetés nélkül - felfüggesztik állásukból, ha megtagadják az oltás felvételét. A szabályozásra válaszul 2021. augusztusában Franciaország tűzoltó- és sürgősségi szolgálatának hatszázhetvenkettő főállású és önkéntes tagja kérte az EJEB-et, hogy függeszse

⁵⁸ 3537/2021. (XII. 22.) AB határozat, Indokolás [54]

⁵⁹ Thevenon v. France (application no. 46061/21)

fel a Covid-19 elleni teljes védőoltás követelményét, valamint minden olyan szankciót, amely megakadályozná őket munkájuk elvégzésében. Kérelmükben a francia indítványozók azzal érveltek, hogy a teljes beoltás követelménye sérti mind az Egyezmény 2. cikkében garantált élethez való jogukat, mind a 8. cikkbe foglalt család- és magánélet tiszteletben tartásához való jogukat.

Később, 2021. szeptember 2-án összesen harminc görögországi egészségügyi szakemberből álló csoport is - két külön - beadványt nyújtott be az EJEB-hez, amelyben azt kérték, hogy függessze fel a görögországi törvény alkalmazását, amely kötelezően előírja a Covid-19 elleni védőoltás felvételét az egészségügyi szakemberek számára, más különben nem folytathatják munkájukat.⁶⁰ A görög kérelmezők azt is állították, hogy az oltási megbízás ellentétes az élethez való joggal, a magán- és családi élet tiszteletben tartásához való joggal, az embertelen és megalázó bánásmód tilalmával, a rabszolgaság és a kényszermunka tilalmával, a szabadsághoz való joggal, a joggal a tisztességes tárgyaláshoz és a megkülönböztetés tilalmához.

Sajnálatos módon, az EJEB visszautasította a beadványok érdemi vizsgálatát, így tartalmában sem az arányossági teszt, sem a jogon túli elemek, az orvostudomány alapjogi alkalmazását nem tudjuk vizsgálni ezen döntésekben. A visszautasítás indokaként az EJEB azt jelölte meg, hogy a kérdések nem tartoznak az EJEB ideiglenes intézkedésekre vonatkozó szabályainak hatálya alá. Sajtóközleményeiben (amelyek a francia kérelmet illetően augusztus 25-én, a görög kérelem esetében pedig szeptember 9-én jelentek meg) a Bíróság kifejtette, hogy az ilyen kérelmeket csak „*kivételes alapon*” teljesíti, ha „*a kérelmezőket egyébként a visszafordíthatatlanság valódi kockázata fenyegeti*”. Ezzel az érvelésével nyitva hagyja az ajtót az EJEB maga előtt, hogy lehetőséget adjon a kötelező oltási felfüggesztésére irányuló hasonló kérelmeknek, amennyiben az indítványozók bizonyítani tudják, hogy visszafordíthatatlan kár fenyegeti őket. Ugyan az EJEB részleteiben nem vizsgálta az indítványozók érveit, a kötelező gyermekkori védőoltásokról hozott friss döntése alapján valószínűtlen lett volna, hogy helyt ad a panaszosok kérelmének.⁶¹

Védettségi igazolvány⁶²

Az Alkotmánybíróság gyakorlata

A koronavírus járvány idején nem csak a védőoltások kapcsán alakult ki tudományos, jogi és társadalmi vita, hanem a többi, a járvány megelőzését célzó korlátozás miatt is. Ilyen volt például a védettségi igazolvány bevezetése is, mely kapcsán sokan az Alkotmánybírósághoz

⁶⁰ Application no. 43375/21 (Kakaletri and Others v. Greece) és Application no. 43910/21 (Theofanopoulou and Others v. Greece)

⁶¹ OWENS, Ruaridh: European Court Of Human Rights Rejects Requests To Suspend Mandatory Covid-19 Vaccinations, *Human Rights Pulse*, letöltés: <https://www.humanrightspulse.com/mastercontentblog/european-court-of-human-rights-rejects-requests-to-suspend-mandatory-covid-19-vaccinations> (utolsó letöltés: 2022. augusztus 15.)

⁶² 27/2021. (XI. 5.) AB határozat

fordultak. A védettségi igazolvány egy olyan hatósági igazolvány (volt), mely azt bizonyította, hogy az, akinek a nevére szólt a dokumentum, legalább egy, a Covid-19 vírus elleni védőoltással be van oltva vagy, a kártya kiállítását megelőző, korlátozott időszakban igazoltan átesett a betegségen. A járvány egyes szakaszaiban érvényes védettségi igazolvány volt szükséges ahhoz, hogy az emberek bizonyos *“békeidőben”* hétköznapi tevékenységnek számító, közösségi érintkezéssel járó dolgokat tehessenek: pl. étteremben étkezzenek vagy színházba menjenek.

A védettségi igazolványokról szóló döntésében az Alkotmánybíróság ugyan nem jut el az arányossági teszt III. fejezetben részletezett lépcsőjéig, azonban az érvelés miatt relevánsnak tartom elemezni a határozatot.

Panaszaikban az indítványozók kifogásolták, hogy a koronavírus járvány elleni intézkedések miatt el vannak zárva a védettség igazolásához fűződő jogok gyakorlásának a lehetőségétől. Az indítványok szinte kizárólag természettudományos, orvosszakmai érvekre hivatkoztak annak érdekében, hogy alátámasszák, a szabályozás diszkriminatív és sérti az önrendelkezési jogot.

Arra hivatkoztak, hogy a szabályozás aránytalanul hátrányos helyzetbe hozza mindazokat, akik egészségügyi kockázatok miatt nem veszik fel az oltást és ezért nem jogosultak koronavírus elleni védettségük igazolására. Az indítványozók szerint a megkülönböztetés észszerűtlen, mert nem az egészségügyi állapot, azaz kialakult védettség alapján tesz különbséget emberek csoportjai között, hanem a védettségi igazolvány birtoka alapján. Orvosszakmai, oltási protokollok alapján állították, hogy az oltottság és a védettségi igazolvány nem garantálja a védettség kialakulását. A panaszosok tehát a szabályozás diszkriminatív voltát természettudományos érvekre alapozták, miszerint vannak, akik egészségügyi okokból nem vehetik fel az oltást és, hogy a védettségi igazolvány valójában nem garantálja a védettséget (a tudomány hivatkozott álláspontja alapján), és szerintük a védettség nem jogi, hanem orvosi kategória, ezért nem a jogalkotónak kellene benne dönteni.

Az indítványozók szerint a kormány járványkezelési intézkedése *“szükségtelen és aránytalan, tudományos tényekkel, empirikus adatokkal nem igazolható”*, hiszen az indokolás a nemzeti konzultációra és nem valamely tudományos munkára hivatkozott. Tehát az indítványokban pontosan az arányossági tesztnek való megfelelést kifogásolták, és felmerült az igény arra, hogy az alkotmányosság követelménye a tudományosan igazolhatóságot is foglalja magába. Volt olyan indítványozó, aki a vakcinák kísérleti fázisban lévőségét hozta fel érveként, ami szintén természettudományos érvelésnek tekinthető.

Az Alkotmánybíróság határozatában a panaszosokhoz hasonlóan, szintén természettudományos érvelésre támaszkodott, annak ellenére, hogy ismételten hangsúlyozta, hogy az alkotmánybírói eljárás célja nem lehet az, hogy a tudományos oldalról vitatott kérdésekben állást foglaljon, és nem is tartja magát kompetensnek erre. Felhívta az e dolgozatban is korábban hivatkozott alkotmánybírói gyakorlatot, miszerint az Alkotmánybíróság hasonló ügyekben arra is rámutatott, hogy *„a természettudományos ismeretekkel összefüggő alkotmányossági problémák megoldásához a szaktudományos*

álláspontoknál szélesebb vizsgálódás lehet szükséges.” A testület szerint azonban az alkotmányjogi panaszok eldöntése *nem választható el* tudományos – virológiai, biológiai, orvostudományi – szakkérdésektől, az Alkotmánybíróság kompetenciáján kívül esik az egészségügyi beavatkozásokkal kapcsolatos szaktudományos kételyek megítélése és a versengő álláspontok közti választás. Ezért az Alkotmánybíróság célja, hogy megtalálja a főáramú tudományos álláspontokat és aszerint döntse el a kérdést. Az Alkotmánybíróság tehát már a határozatában is elismerte jelen dolgozat vizsgálati központjában álló kettősséget: miközben a tudományos viták eldöntésében nem kompetens az alkotmánybírói testület, az alkotmányjogi kérdések megválaszolása nem elválasztható a tudományos vita kimenetelétől, sőt, pontosan attól függ, hogy mit fogadunk el tudományos igazságként. Ilyen módon, a jogon kívüli elemek előkérdéseivé válnak a jogkérdésnek.

Az Alkotmánybíróság tehát az adott időpontban *„meghatározó tudományos világkép”* figyelembe vételével járt el, amelynek forrásaként például az Egészségügyi Világszervezet vonatkozó dokumentumaira támaszkodott. Érvelésében az Országos Gyógyszerészeti és Élelmezés-egészségügyi Intézet, a Koronavírus Tájékoztatási Központ, illetve az Országos Kórházi Főigazgatóság álláspontjaira, nemzetközi fórumok koronavírus oltásokkal kapcsolatos jogpolitikai dokumentumaira, ajánlásaira támaszkodott.

Az arányossági tesztet megelőzően jelen esetben vizsgálni kellett, hogy megkülönböztetés történt-e, pontosabban szólva, hogy összehasonlítható helyzetben lévő, homogén csoportokról beszélünk-e a védettségi igazolvánnyal rendelkezők és nem rendelkezők esetében. Az Alkotmánybíróság ezt a kérdést az - általa kiválasztott - *irányadó orvosszakmai álláspont* alapján döntötte el. Azt hangsúlyozta, hogy csoportképzés szempontjából annak van jelentősége, hogy értékelhető, pozitív (köz)egészségügyi hatással bírnak-e a védettségi igazolványról szóló rendelet szerinti értelemben védettségre jogosító körülmények: legalább az első oltás felvétele, vagy pedig a fertőzés okozta betegségen való átesés. Tehát a homogén csoportok kérdését az Alkotmánybíróság *kizárólag* tudományos tény alapján állapította meg és arra hivatkozott, hogy *“amennyiben ezek alkalmasak arra, hogy csökkentsék a megfertőződésnek, a fertőzés továbbadásának, illetve annak az esélyét, hogy megfertőződés esetén a betegség súlyos – kórházi ápolást indokoló – vagy akár halálos eredményre vezető – szövődményekkel folyjon le, akkor a védettségi igazolvány birtokosainak helyzete nem azonos azokéval, akik a védettségi igazolványra nem jogosultak.”*

Az Alkotmánybíróság a fent részletezett dokumentumok alapján megállapította, hogy a konkrét szaktudományi kérdésben a mértékadó nemzetközi intézmény által képviselt álláspont egyértelműen azonosítható, és ezért azt elfogadta, *“mivel ezen álláspont szaktudományos megalapozottságának elvitatása kívül esik az Alkotmánybíróság hatáskörén.”* Összefoglalva, az Alkotmánybíróság azonosította a dilemmát, hogy az alapjogi kérdés megválaszolásának előfeltétele egy tudományos vita eldöntése, melyben ő nem kompetens, majd kiválasztott egy - általa főáramúnak tartott - tudományos álláspontot, mely megkérdőjelezésére magát nem tartotta kompetensnek, és ez alapján hozta meg döntését az alapjogi kérdésben.

Az alkotmánybírói döntés végén egy érdekes megállapítást olvashatunk: az Alkotmánybíróság *megjegyzi*, hogy a döntésében hivatkozott természettudományos okoknál

fogva azok, akik beoltatják magukat a koronavírus ellen *“hosszú ideig nemcsak a saját, hanem szűkebb közösségük, a társadalom többi tagjának egészségének megőrzéséhez, valamint a világvilágjárvány felszámolásával összefüggő erőfeszítésekhez és a korlátozások felszámolásához is.”* Úgy tűnik, hogy annak ellenére, hogy az Alkotmánybíróság tartózkodni szeretett volna a tudományos vita eldöntésétől és látszólag kizárólag a főáramú, megkérdőjelezhetetlen tudomány álláspontjára támaszkodott, mégis rendelkezik *“véleménnyel”* a témát illetően és ezt explicit módon ki is fejezte.

Az Európai Unió Bíróságának döntése⁶³

A koronavírus világvilágjárvány idején az Európai Parlament épületeibe kizárólag európai covid-igazolvánnyal lehetett belépni, mely igazolta, hogy az, akinek a nevére kiállították a dokumentumot, rendelkezik a koronavírus elleni védőtájjal. A Parlament Hivatalának szabályozásával szemben, annak megsemmisítését kérve parlamenti képviselők fordultak az Európai Unió Bíróságához (továbbiakban: EUB). Az EUB döntése értelmében a korlátozás megfelel a szükségesség és arányosság követelményeinek az alábbiak szerint.

Az EUB egyrészt megállapította, hogy a Parlamentnek joga van a saját szervezetét irányító szabályokat bevezetni. Másrészt az EUB úgy tartotta, hogy nem tekinthető a képviselői mandátum szabad és független gyakorlásába való aránytalan vagy indokolatlan beavatkozásának a korlátozás, hanem pontosan azért van a korlátozásra szükség, hogy a képviselői mandátum szabadon gyakorolható lehessen a járvány ellenére. Harmadrészt, az EUB vizsgálta az adatvédelmi szabályozásokat és megállapította, hogy a Parlament adatkezelése azoknak megfelel.

Negyedrész, az EUB a tudomány jelenlegi álláspontjára hivatkozva megállapította, hogy az oltások szükségesek és alkalmasak a járvány megfékezése szempontjából. A *tudományos eredményekre* alapozva elismerte, hogy sem a védőtájjal, sem a negatív teszt, sem a betegségen való átesés nem zárja ki százszázalékban a betegség továbbadásának lehetőségét, de a covid-igazolványok alkalmazása lehetőséget teremt ennek a kockázatnak diszkrimináció mentes csökkentésére, ami által az egészségvédelem célja elérhető. Az EUB szerint a korlátozás arányos, az indítványozók sem hivatkoztak kevésbé korlátozó, ám hasonló hatékonyságú intézkedésre. Az arányosság mérlegelése során az EUB értékelt, hogy Európában járvány dől és, hogy a parlamentben dolgozók gyakran és rendszeresen utaznak, ezáltal nagyobb kockázatnak vannak kitéve.

Az Emberi Jogok Európai Bíróságának döntése

Miután Franciaországban bevezették a helyi védettségi igazolvánnyal megfeleltethető *“covid-paszt”*, egy francia állampolgár Guillaume Zambrano, a korlátozás elleni megmozdulása keretében arra bátorította az embereket, hogy forduljanak az EUB-hez az igazolvány eltörlése érdekében. Összesen mintegy tizennyolc-ezer petíció érkezett aktivitása nyomán az EUB-hez,

---

⁶³ Judgment in Joined Cases T-710/21 Roos and others v Parliament, T-722/21 D'Amato and others v Parliament and T-723/21 Rookens and others v Parliament

melyről a fórum döntött.⁶⁴ A francia szabályozás értelmében az oltás felvételét igazoló hatósági igazolvány volt szükséges ahhoz, hogy bizonyos közlekedési módokat, egészségügyi szolgáltatásokat igénybe lehessen venni és más, a fertőzés fokozott veszélyével járó tevékenységhez. Az EJEB-hez indítvánnyal forduló Guillaume Zambrano jogprofesszor egy franciaországi egyetemen és több, az Egyezményben biztosított jogának sérelmére hivatkozva kérte a francia szabályozás felfüggesztését. Az EJEB az alábbi okokra hivatkozva utasította el a kérelmét: egyrészt, az indítványozók nem merítették ki a nemzeti jogorvoslatot, másrészt, az indítványozó szándékosan, az Egyezmény “szellemével ellentétesen” visszaélt az egyéni indítvány lehetőségével (több mint 3000 teljes mértékben azonos indítvány érkezett az alapjogvédő fórumhoz), harmadrészt az indítványozó nem bizonyította, hogy a jogszabályi rendelkezés mennyiben érinti őt közvetlenül.

A fenti okok miatt tehát az EJEB végül nem vizsgálta a covid igazolvány tartalmát, például azt, hogy - a tudomány álláspontja szerint - mennyiben ellentétes a bevezetése az élethez való joggal vagy a kínzás tilalmával. Természetesen, a fentebb már elemzett EJEB-döntésekből látható, hogy a bírói fórum alapvetően elfogadja az oltások alkalmasságát és szükségességét, így valószínűleg ismételen az ezt alátámasztó, főáramú tudományos álláspontot ruházta volna fel jogi erővel.

V. KONKLÚZIÓ

A fenti esetekből jól látszik, hogy alapjogokat mélyen érintő kérdésekben nem lehet dönteni kizárólag alkotmányjogi érvek és jogszabályszovegek alapján, úgy tűnik, a jogon túli elemek érvényesülése az alapjogi jogérvényesítésben, az alapjogi bíraskodásban megkerülhetetlen. Kutatásom jelenlegi fázisában határozottan azon az állásponton vagyok, hogy mindig lesznek olyan esetek, melyek nem oldhatók meg pusztán jogelvekkel, és az arányossági teszt - annak alkalmassági és szükségességi altesztjei - pedig alkalmas lehet arra, hogy keretet teremtsen a jogon túli, tudományos érvek szerepének az alapjogvédő fórumok döntéshozatala során.

Kutatásom következő részeként további esetjogi vizsgálatra kerül majd sor, beleértve külföldi fórumok által eldöntött ügyek elemzését is, hogy kirajzolódjon, milyen mértékben jelennek meg a tudományos érvelés, a jogon túli elemek az alapjogvédő fórumok indokolásaiban. Elsődlegesen a környező európai országok alapjogvédő fórumainak döntését (Németország és a V4 országokét), valamint az angolszász országok gyakorlatát szeretném vizsgálni és összevetni. Kiemelten foglalkozom majd a kanadai alapjogvédő gyakorlattal, a Canadian Human Rights Tribunal, szövetségi alapjogi bíróság és a Supreme Court döntéseivel. A kanadai joggyakorlat - az angolszász országok közül - kiemelkedő jeletőségű az arányossági teszt struktúrált és következetes használatában, valamint az általánosságban az alapjogvédelem területén is nagyfokú fejlettséggel rendelkezik,⁶⁵ melynek elemzése nagyban hozzájárul majd

---

⁶⁴ Zambrano v. France (application no. 41994/21)

⁶⁵ Vö.: JACKSON, Vicki C.: Constitutional Law in an Age of Proportionality, IN: *The Yale Law Journal*, (JUNE 2015), pp. 3094-3196

a kutatás végső, elméleti válaszokat kereső szakaszának sikeréhez. A kutatás ezen részét a British Columbia államban található, Victoria Egyetem kutatóműhelyében végzem el.

Az átfogó esetjogi elmezést követően azt az elméleti, dogmatikai kérdéskört szeretném vizsgálni, melyet e tanulmányban is felszínesen már érintettem, hogy vajon mi lenne az ideális szerepe ezeknek a jogon túli érveknek az alapjogvédelemben. Kell-e egyáltalán a jogalkalmazóknak ezzel foglalkozni, vagy kívánatosabb lenne, ha nem döntenének tudományos kérdésekben? El lehetne dönteni ezeket a kérdéseket a jogon túli elemek vizsgálata és értékelése nélkül? Ha mégis foglalkozni kell természettudományos, jogon túli érvekkel, hogyan találhatja meg a jogvédő fórum a tudományos igazságot, hogyan választja ki a megfelelő, alkalmazandó tudományos álláspontot? Mi a szakértők funkciója? Mi a szerepe a jogalkotónak, hogyan tudja biztosítani a tudományos álláspontok tükröződését az alapjogokat érintő kérdésekben? Hogyan lehet biztosítani a tudomány autonómiáját? A kérdések egészen olyan (jog)filozófiai kérdésekbe torkollhatnak, minthogy létezik-e tudományos igazság, amit megtalálhatunk, vagy a legtöbb, amire az alapjogvédő fórumok vállalkozhatnak, az a főáramú tudomány azonosítása?

A témával kapcsolatban számos kérdésre keresem még a választ, de az bizonyos, hogy az alapjogvédő fórumok tudatossága mind az arányossági teszt, mind a természettudományos érvek érvényesítése során rendkívüli jelentőségű lenne.

IRODALOMJEGYZÉK

Cikkek, monográfiák

BARAK, Aharon: Proportionality - Constitutional Rights and their Limitations (translated by Doron Kalir). *Cambridge University Press*, 307. o.

BODNÁR Eszter, CHRONOWSKI Nóra, KUKORELLI István, LÁPOSSY Attila, POZSÁR-SZENTMIKLÓSY Zoltán, SOMODY Bernadette, VISSY Beatrix, (szerk.: Bodnár Eszter és Pozsár-Szentmiklósy Zoltán): Alkotmányos tanok I., *HVG-ORAC Lap- és Könyvkiadó Kft.*, 2021

CS. KISS Lajos: Hans Kelsen jelentősége és a tiszta jogtudomány eszméje, in: *Világosság* 2005/10

JACKSON, Vicki C.: Constitutional Law in an Age of Proportionality, *The Yale Law Journal*, (JUNE 2015), pp. 3094-3196

KELSEN, Hans: Tiszta jogtan, (fordította: Bíbó István), MTA Soksorozító, Budapest, 1988

OWENS, Ruairidh: European Court Of Human Rights Rejects Requests To Suspend Mandatory Covid-19 Vaccinations, *Human Rights Pulse*

POZSÁR-SZENTMIKLÓSY Zoltán: Az arányossági teszt a jogalkalmazásban (*Alkotmánybírósági Szemle* 2016/2.)

ROSS, Alf and OLSEN, Henrik Palmer: The 25th Anniversary of the Pure Theory of Law, *Oxford Journal of Legal Studies*, Summer 2011, Vol. 31, No. 2 (Summer 2011), 243-272. oldal, Oxford University Press

SOMODY - SZABÓ - VISSY - DOJCSÁK: Alapjogi tanok I., *HVG Orac Lap- és Könyvkiadó*, Budapest, 2018,

SULYOK Katalin: Scientific engagement of international courts and tribunals in environmental disputes. *Cambridge University Press*, 2020

SZÉKELY Iván, SOMODY Bernadette és SZABÓ Máté Dániel: Biztonság és magánélet - Az alkumodell megkérdőjelezése és meghaladása I.-II. rész in: *REPLIKA* (2017/3. szám) és *Információs Társadalom* 2017/1. szám.

TÓTH Gábor Attila: Túl a szövegen – Értekezés a magyar alkotmányról, Osiris, Budapest, 2009

Jogszabályok

Magyarország Alaptörvénye (2011. április 25.)

Emberi Jogok Európai Egyezménye

A veszélyhelyzet kihirdetéséről és a veszélyhelyzeti intézkedések hatálybalépéséről szóló 27/2021. (I. 29.) Korm. rendelet

A koronavírus elleni védőoltás kötelező igénybevételéről szóló 449/2021. (VII. 29.) Korm. rendelet

Esetjog

39/2007. (VI. 20.) AB határozat.

30/2012. (VI. 27.) AB határozat

3046/2013 (II. 28.) AB határozat
3292/2017. (XI. 20.) AB határozat
19/2019. (VI. 18.) AB határozat
3080/2019. (IV. 17.) AB határozat
3306/2020. (VII.24.) AB határozat
23/2021. (VII. 13.) AB határozat
27/2021. (XI. 5.) AB határozat
3537/2021. (XII. 22.) AB határozata
Application no. 43375/21 (Kakaletri and Others v. Greece)
Application no. 43910/21 (Theofanopoulou and Others v. Greece)
Judgment in Joined Cases T-710/21 Roos and others v Parliament, T-722/21 D'Amato and others v Parliament and T-723/21 Rookan and others v Parliament
Vavříčka and Others v. the Czech Republic [GC] nos. 47621/13 et. al., 2021. április 8.

Internetes hivatkozások

Court rules not to pause obligatory Covid jabs for French firefighters, The Connexion:
<https://www.connexionfrance.com/article/French-news/Court-rules-not-to-pause-obligatory-Covid-jabs-for-French-firefighters>
Az Eötvös Loránd Tudományegyetem Állam- és Jogtudományi Kar Alkotmányjogi Tanszékének hivatalos weboldala: <https://www.ajk.elte.hu/content/a-termeszettudomanyos-ervek-helye-a-biroi-ervelesben.e.1303>
Az Európai Tanács hivatalos weboldala:
<https://www.coe.int/en/web/portal/-/secretary-general-writes-to-victor-orban-regarding-covid-19-state-of-emergency-in-hungary>
Az Alkotmánybíróság hivatalos weboldala <https://www.alkotmanybirosag.hu/kozlemeny/nem-alaptorveny-ellenes-az-egeszsegugyben-dolgozok-vedooltasra-kotelezese>
Kanada miniszterelnökének hivatalos weboldala: <https://pm.gc.ca/en/news/news-releases/2021/10/06/prime-minister-announces-mandatory-vaccination-federal-workforce-and>
Az Egyesült Királyság kormányának hivatalos weboldala:
<https://www.gov.uk/government/publications/vaccination-of-people-working-or-deployed-in-care-homes-operational-guidance/coronavirus-covid-19-vaccination-of-people-working-or-deployed-in-care-homes-operational-guidance>
New York város hivatalos weboldala: <https://www1.nyc.gov/office-of-the-mayor/news/807-21/mayor-de-blasio-vaccine-mandate-private-sector-workers-major-expansions-to>
Az ausztrál kormány Egészségügyi Minisztérium hivatalos weboldala:
<https://www.health.gov.au/initiatives-and-programs/covid-19-vaccines/is-it-true/is-it-true-are-covid-19-vaccines-mandatory-in-australia>
Amnesty International hivatalos weboldala: <https://www.amnesty.org/en/wp-content/uploads/2021/09/ASA1846622021ENGLISH.pdf>
Társaság A Szabadságjogokért érdekvédelmi szervezet hivatalos weboldala:
<https://tasz.hu/cikkek/jogszeru-e-az-oltatlan-egeszsegugyi-dolgozok-elbocsatasa>